

E

EARLI European Association for Research on Learning and Instruction (Evropská asociace pro výzkum učení a vyučování). Nejvýznamnější evropská vědecká společnost sdružující pracovníky v oblasti pedagogicko-psychologického výzkumu, zejm. učení a vyučování ve škol. i mimoškolním prostředí. Pořádá mezinárodní konference v dvouleté periodě, vydává časopis Learning and Instruction.

ECHA European Council for High Ability (Evropská rada pro vysoké schopnosti). Jejím cílem je výměna informací týkajících se vysoce nadaných jedinců, a to zejm. v rámci Evropy. Sídlem je Utrecht.

ECTS European Credit Transfer System. Evropský *kreditní systém* stanovující hodnotu složek (kurzů) vysokoškolského studia tím, že jim přiřazuje určitý počet bodů (kreditů) podle náročnosti studia. Tím by měl přispívat k mezinárodní mobilitě studentů, tj. absolvování části studia v zahraničí. Například 60 bodů reprezentuje studijní zátěž za jeden rok studia, za předpokladu, že předepsané kurzy byly absolvovány a příslušné zkoušky úspěšně vykonány. Získané body jsou studentovi započteny na domácí vysoké škole, aniž by musel konat doplňující zkoušky. V praxi dochází k problémům, neboť ECTS je založen na očekávaných ročních výsledcích, kdežto v některých ze-

mích (např. Finsko) je kreditní systém založen na množství pracovní zátěže (podle počtu hodin). ⇒ *vysokoškolské studium*

edukace **1** V nejobecnějším významu označuje jakékoli situace za účasti lidských subjektů nebo zvířat, při nichž probíhá nějaký *edukační proces*, tj. dochází k nějakému druhu učení a vyučování (nejen ve smyslu školní výuky, nýbrž jakéhokoli záměrného výcviku, instruktáže, aj.). Edukací je tedy např. učení násobilky dětmi, výuka hry na klavír, stejně jako výcvik služebních psů. **2** Ve filozofii výchovy znamená edukace proces celkové *výchovy* vztahující se jen na člověka a termín je tu odvozován z lat. *educatio* (vychovávání). Edukace se zde považuje za celkové a celoživotní rozvíjení osobnosti člověka působením formálních (školských) výchovných institucí i neformálních (rodina aj.) prostředí. **3** V obecné pedagogice a didaktice se výraz edukace používá jako synonym. termínu vzdělávání, resp. *vzdělávací proces* a jako vhodný ekvivalent angl. *education*, slovensky *edukácia*. V tomto významu se vztahuje k prostředí školy, kde probíhají procesy *řízeného učení*. Teorii edukace ve zmíněných významech se zabývá *edukologie*. ⇒ *učení, vzdělání (vzdělávání)* Lit.: Průcha, J.: Moderní pedagogika. Praha, Portál 2009, 4., aktual. vyd.; Švec, Š.: Základné pojmy v pedagogike a andragogike. Bratislava, IRIS 2002, 2., rozšíř. vyd.

edukace založená na důkazech Nový směr v pedagogice, který se snaží překonat nedostatky soudobého pedagogického výzkumu a soudobé pedagogické praxe. Inspiroval se obdobným hnutím v lékařství,

tj. medicínou založenou na důkazech. Edukace založená na důkazech („evidence-based education“) se snaží integrovat dvě oblasti: 1. empiricky získaná data, tj. výsledky vědeckých výzkumů i výsledky získané exaktním zjišťováním aktuálního stavu vzhledem k normám, 2. profesní zkušenosti, lidský nadsled, odborný konsensus učitelů v praxi. K tomuto účelu odborníci: shromažďují, zpracovávají a uchovávají údaje ve speciálních počítačových databázích; systematicky zprostředkovávají existující důkazy zájemcům; podporují využívání už existujících důkazů v praxi; kultivují odbornou komunitu (tj. budoucí učitele, učitele v praxi, výzkumníky, lidi zabývající se školskou politikou). Lit.: Thomas, G., Pring, R. (eds.): Evidence-based practice in education. Open University Press, 2004; Mareš, J.: Edukace založená na důkazech – inspirace pro pedagogický výzkum i školní praxi. Pedagogika, 2009, č. 3.

edukační procesy Všechny takové činnosti, při nichž se nějaký subjekt učí, obvykle při působení (přímém nebo zprostředkovaném) jiného subjektu, který vyučuje či instruuje. Edukační procesy jsou různého druhu podle toho, jaký stupeň intencionality (záměrnosti) a řízení se v nich uplatňuje. Ve školách a v jiných institucích *formálního vzdělávání* probíhají edukační procesy s vysokým stupněm *intencionálního učení*, a to vnějškově řízeného. ⇒ *edukace, učení, vyučování, vzdělávací proces* Lit.: Průcha, J.: Moderní pedagogika. Praha, Portál 2009, 4., aktual. vyd.; Kulič, V.: Psychologie řízeného učení. Praha, Academia 1992.

edukační prostředí Jakékoli prostředí, v němž probíhá nějaký řízený pro-

ces učení. Má své parametry fyzikální (velikost prostoru, architektura aj.), ergonomické (zařízení, pomůcky aj.) a především psychosociální (typ vztahů a komunikace mezi účastnými subjekty). Charakter edukačního prostředí ovlivňuje vzdělávací výsledky. ⇒ *klima třídy, klima školy, sociokulturní prostředí* Lit.: Fraser, B. J. Classroom Environment. London, Croon Helm 1986; Průcha, J.: Moderní pedagogika Praha, Portál 2009, 4., aktual. vyd.

edukační realita Základní pojem pedagogické vědy nahrazující dosud uplatňovaný, avšak vágní pojem „pedagogická praxe“. Edukační realita je jakýkoli úsek objektivní skutečnosti, v níž probíhají nějaké *edukační procesy*, může to být prostředí rodiny, školy, sportovního klubu, podniku, mileneckého páru, party mladých lidí aj. Pojem edukační realita rozšiřuje z hlediska moderní pedagogiky okruh různých edukačních situací a v nich začleněných (učících se a vzdělávaných) subjektů z prostředí školy na daleko početnější a kvalitativně různorodá prostředí, resp. životní situace. ⇒ *edukace, edukologie, pedagogika* Lit.: Průcha, J.: Moderní pedagogika. Praha, Portál 2009, 4., aktual. vyd.; Hlavsa, J., Langová, M., Všeckčka, J.: Člověk v životních situacích. Praha, Academia 1987.

edukační věda (vědy) V české pedagogické terminologii zřídka používaný ekvivalent angl. termínu educational science/sciences. Běžný ekvivalent je pedagogická věda/vědy. ⇒ *edukologie, pedagogika*

edukologie Angl. educology, slovensky edukológia, je v českém prostředí málo známý termín vyjadřující širší (ne pouze na školské prostředí vázané) a interdisciplinárně založené chá-

mld. Kč ⇒ *ekonomika školství, normativ, rozpočet na školství, výdaje na vzdělání* Lit.: Education at a Glance: OECD Indicators 2008, Paris, OECD 2008; Statistická ročenka školství 2007 – Soubor ekonomických ukazatelů resortu školství, Praha, ÚIV 2008.

vyhasínání → *burnout efekt*

vyhoření → *burnout efekt*

výchova Proces záměrného působení na *osobnost* člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu. Někteří autoři chápou výchovu jako plně řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí, naplněný snahou podřídit jej normám společnosti, ale i normám instituce apod. (např. G. A. Lindner, R. Hubert, J. Leif). Jiní akcentují úlohu samotného vychovávaného jako subjektu vlastního formování a zdůrazňují podíl osobnosti na vlastním utváření (J. J. Rousseau, J. Dewey, E. Key, C. Freinet a další). Třetí proud vychází při vymezení výchovy z interakce mezi pedagogem a žákem (např. D. S. Peters, G. Mialaret). Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem. K té dochází, je-li jedinec otevřen pedagogickému působení, odpovídá-li jeho zkušenosti, vytvoří-li se v jeho vědomí potřeby zdokonalovat se, stát se subjektem vlastního utváření. Neúčinnost čistě verbálního působení je nahrazována účinnější organizací zkušenosti vychovávaného. Z moderního hlediska je proto výchova především procesem záměrného a cí-

levědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností. ⇒ *edukace, edukační procesy, socializace, teorie výchovy, filozofie výchovy, sociologie výchovy, výchovný systém, vzdělávací proces* Lit.: Pelikán, J.: Výchova jako teoretický problém. Ostrava, Amosium 1995; Havlík, R., Kofa, J.: Sociologie výchovy a školy. Praha, Portál 2002.

výchova a vzdělávání dospělých → *andragogika, vzdělávání dospělých*

výchova dobrodružstvím → *výchova prožitkem*

výchova k internacionalismu Výchova podporující spolupráci mezi národy, pochopení a tolerování rozdílů i uvědomování si společných lidských hodnot, problémů a ohrožení. ⇒ *evropská dimenze ve vzdělávání, globální výchova, multikulturní výchova*

výchova k míru Součást *všeobecného vzdělávání*, zdůrazňuje otázky války a míru, poznávání nebezpečí, které hrozí životu na zemi, člověku a společnosti ve válkách, konfliktech a násilí. Realizuje se také jako součást *globální výchovy* a *výchovy k internacionalismu*. V některých zemích (např. Finsko, Norsko, Švédsko) je výchova k míru výrazně akcentována, v ČR je dnes neprávem opomíjena, je okrajově začleněna jen v některých tématech učiva *občanské výchovy*, resp. *výchovy k občanství*.

výchova k ochraně životního prostředí → *ekologická výchova*

výchova k porozumění mezi národy → *výchova k internacionalismu*

vé vzdělávací programy pro předškolní, základní a gymnaziální vzdělávání (2004–2006). ⇒ *ústavy pedagogického výzkumu*

vzdělání / vzdělávání Angl. education. Základní pojem pedagogické teorie a praxe, avšak stále diskutovaný a nedostatečně ujasněný. Navíc v české pedagogické terminologii se nesprávně zaměňují výrazy „vzdělání“ a „vzdělávání“. Lze rozlišit tyto významy: **1** Osobnostní pojetí: Vzdělání se chápe jako součást *socializace* jedince. Vzdělání je pak ta složka kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, normy), která se zformovala prostřednictvím *vzdělávacích procesů*. Vzdělání v tomto smyslu je objasňováno v kognitivní psychologii a kognitivní psycholinguistice v konceptech tzv. kognitivních struktur, mentálních reprezentací, kognitivních map, znalostí, vědění aj. Blízký k tomu je pojem „naučenost“ (rusky obučennost) V. M. Blinova. Takto interpretované vzdělání je možno zjišťovat (měřit) pomocí *didaktických testů* nebo některými výzkumnými metodami. ⇒ *vzdělávací výsledky* **2** Obsahové pojetí: Vzdělání je zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v *kurikulu* různých škol a vyučovacích předmětů a realizovány ve *výuce*. Souhrnně jsou tyto informace a činnosti chápány jakožto *učivo*, *obsah vzdělání* nebo jako *vzdělávací cíle*. I v tomto pojetí lze vzdělání přesně popsat pomocí kurikulárních analýz. **3** Institucionální pojetí: Vzdělání je společensky organizovaná činnost zabezpečovaná institucí *školských*, *formálního vzdělávání*, *celoživotního učení/vzdě-*

lávání aj. Vzdělání jakožto instituce je ve společnosti bohatě diferencováno prostřednictvím *úrovně vzdělání*, *stupňů* a *druhů* aj. Běžně se takto rozlišuje *základní vzdělání*, *středoškolské vzdělání*, *vysokoškolské vzdělání*. V našich kulturních podmínkách je (zejm. základní a střední) vzdělání zprav. považováno (z hlediska ekonomie) za tzv. veřejný statek, za jehož poskytování je odpovědný stát, který má usilovat o to, aby na základě veřejného zájmu byla zajištěna elementární unifikace nabídky: stát navíc chce dominantní část této nabídky sám poskytovat. ⇒ *školské vzdělávací systémy* **4** Socioekonomické pojetí: Vzdělání je chápáno jako jedna z kategorií, které charakterizují populaci (skupiny obyvatelstva, společnost). Je to vlastnost populace determinovaná sociálními faktory (→ *sociální původ*) a ekonomickými faktory (→ *náklady na vzdělání*). Přitom *kvalita vzdělání* ovlivňuje kvalifikační strukturu obyvatelstva a tím i ekonomický a kulturní potenciál společnosti. ⇒ *ekonomie vzdělávání*, *efektivnost škol*, *vzdělávací dráha* **5** Procesuální pojetí: Vzdělání, přesněji *vzdělávání* je proces, jímž se realizují stavy jedince a společnosti ve smyslu pojetí **1–4**. ⇒ *edukace*, *vzdělávací procesy*, *výuka* Lit.: Průcha, J.: Moderní pedagogika. Praha. Portál 2009, 4. aktual. vyd.; Skalková, J.: Obecná didaktika. Praha, Grada, 2007.

vzdělanost Pojem není v české pedagogice vymezen, ačkoli se s ním často zachází v dokumentech vzdělávací politiky, v médiích při hodnocení úrovně českého školství aj. Pojem lze chápat v několika významech: **1** Dosažená vzdělanost populace (angl.

a pedagogiky. ⇒ *Bílá kniha, národní cíle vzdělávání, národní kurikulum, národní zprávy o vzdělávání, priority vzdělávání, školská legislativa* Lit.: Čas. Journal of Education Policy; Kalous, J.: Teorie vzdělávací politiky. Praha, ÚIV 1997; Průcha, J.: Pedagogický výzkum a vzdělávací politika – vytváření mostů. Praha, ÚIV 1997; Priority pro českou vzdělávací politiku. Praha, ÚIV 1999; Kalous, J., Veselý, A. (ed.): Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Praha, Karolinum 2006.

vzdělávací proces Těž výchovně-vzdělávací proces; pedagogický (didaktický) proces, aj. V české pedagogické teorii základní, avšak terminologicky neustálený pojem. Lze rozlišit: **1** Vzdělávací proces ve smyslu výuky probíhající ve škol. třídě. Zahrnuje činnosti *učení* na straně žáků a činnosti *vyučování* na straně učitelů. O jeho charakteru je dnes k dispozici mnoho dílčích poznatků z výzkumů *pedagogické komunikace*, *vyučovacích stylů učitelů*, *klimatu školy*, *klimatu třídy* aj. Na druhé straně chybějí poznatky o tom, jak se skutečně realizuje *obsah vzdělání* ve výuce, jak vzniká *skryté kurikulum* aj. **2** V obecnějším pojetí (nikoli vázaném pouze na škol. výuku) jsou vzdělávací procesy chápány jako *edukační procesy*, tj. všechny takové činnosti, které probíhají v nějakém *edukačním prostředí* a zahrnují *učení* nějakého subjektu, např. v *rodinném prostředí*. ⇒ *vzdělání/vzdělávání, efektivnost vzdělávání, vzdělávací cíle, vzdělávací dráha, vzdělávací program* Lit.: Bruner, J. S.: Vzdělávací proces. Praha, SPN 1965; Průcha, J.: Moderní pedagogika. Praha, Portál 2009, 4. aktual. vyd.; Skalková, J.: Obecná didaktika. Praha, Grada 2007.

vzdělávací program Systém vzdě-

lávacích programů tvoří: 1. Národní vzdělávací program, v ČR dosud nebyl vytvořen, je zpracováván ministerstvem školství a projednáván s významnými odborníky z vědy a praxe, odbory a organizacemi zaměstnavatelů. NVP má být podle zákona předložen parlamentu a má vymezovat cíle a hlavní oblasti vzdělávání, obsahy a prostředky dosahování cílů. 2. Rámcové vzdělávací programy (RVP) pro obory vzdělávání v základním a středním vzdělávání, po předškolní základní a jazykové vzdělávání. RVP vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání, jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání žáků, tvorbu a porovnávání učebnic a učebních textů. 3. Školní vzdělávací programy (ŠVP) vytvářejí školy samy, musí být v souladu s RVP, zohledňují specifické podmínky a cíle dané školy. ŠVP vydává a zveřejňuje ředitel školy nebo školského zařízení. ⇒ *národní kurikulum, obsah vzdělávání, priority vzdělávání, vzdělávací politika* Lit.: Průcha, J.: Přehled pedagogiky. Praha, Portál 2009, 3. aktual. vyd.; Pasch, M. a kol.: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Praha, Portál 1998.

Vzdělávací program Národní škola

Jeden ze tří schválených *vzdělávacích programů* pro základní vzdělávání v 1.–9. ročníku, s účinností od 1. 9. 1997. Byl vypracován Asociací pedagogů základních škol. Účel programu Národní škola je vymezen takto: „Projekt si klade za cíl být školou pro děti, školou zaměřenou na úspěch, školou, která zahájí vzdělávací dráhu dítěte a položí základy pro život svobodného člověka.“ Za nesprávnou považuje předčasnou selekci dětí

⇒ *didaktická technika, technologie ve vzdělávání* Lit.: Maňák, J.: Materiální didaktické prostředky. In Průcha, J. (ed.): Pedagogická encyklopedie. Praha, Portál 2009.

učební prostředí → *edukační prostředí*

učební schopnost → *schopnost učení*

učební styl → *styl učení*

učební tempo Rychlost jedincova postupu během učení. Bývá individuálně odlišné a závisí na řadě vlivů, které souvisejí: se žákem (věk, zdravotní stav, zvláštnosti osobnosti, individuální styl učení, osobní tempo, motivovanost pro učení), na osvojovaném učivu (rozsah, strukturovanost, obtížnost), na stanovených cílech, na podmínkách učení. V situacích pedagogického typu se setkáváme se škálou možností, na jejichž koncích stojí dva typy: učební tempo diktované žákovi zvenku, vnucené a vyžadované (měřítkem je neexistující „zprůměrovaný“ žák), učební tempo vlastní, individuální, které si určuje a mění žák. Tím, kdo určuje tempo učení žákovi zvenku, může být učitel, třída, počítačový program, rodiče.

učební text Synonymum *didaktický text*. Souhrnné označení pro různé druhy učebnic, skript, instruktivních příruček aj. tištěných nebo elektronických materiálů, které jsou uzpůsobeny pro učení ve školních a jiných edukačních prostředích. ⇒ *učení z textu, obtížnost textu* Lit.: Gavora, P.: Žiak a text. Bratislava, SPN 1993; Mikk, J.: Textbook: Research and Writing. Frankfurt a. M., Peter Lang 2000.

učební úloha Každá pedagogická situace, která se vytváří proto, aby zajistila u žáků dosažení určitého učebního cíle. Je zaměřena na pět aspektů učení: obsahový, stimulační (motivační), operační, formativní a regulativ-

ní. ⇒ *taxonomie učebních úloh* Lit.: Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Praha, Portál 2001.

učebnice Druh knižní publikace uzpůsobené k *didaktické komunikaci* svým obsahem a strukturou. Má řadu typů, z nichž nejrozšířenější je škol. učebnice. Ta funguje: 1. jako prvek *kurikula*, tj. prezentuje výsek plánovaného obsahu vzdělání; 2. jako didaktický prostředek, tj. je informačním zdrojem pro žáky a učitele, řídí a stimuluje učení žáků. Výzkumu učebnic se v zahraničí věnují specializovaná vědecká pracoviště (textbook research). Analýza učebnic se zaměřuje na strukturu *didaktického textu*, jeho obsah, rozsah, obtížnost, didaktickou vybavenost, na výběr učebnic učiteli a školami aj. V ČR jsou po r. 1989 vyvíjeny kromě standardních též alternativní učebnice. Didaktické parametry českých učebnic jsou zjišťovány výzkumnými analýzami, jejichž počet a metodologický aparát se v posledních letech rozšiřuje. ⇒ *učební text, učení z textu, pedagogická nakladatelství* Lit.: Čas. Internationale Schulbuchforschung; Průcha, J.: Učebnice – Teorie a analýzy edukačního média. Brno, Paido 1998; Knecht, P., Janík, T. a kol.: Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu. Brno, Paido 2008.

učení Jeden z klíčových psychologických pojmů, pro nějž neexistuje všeobecně přijímaná definice. Desítky *teorií učení*, reprezentující různé přístupy, vytvářejí své vlastní definice. 1 Z novějších vymezení uvedme 2: a) Učení je proces, v jehož průběhu a důsledku člověk mění svůj soubor poznatků o prostředí přírodním i lidském, mění své formy chování a způsoby činnosti, vlastnosti své osobnosti

a obraz sebe samého. Mění své vztahy k lidem kolem sebe a ke společnosti, ve které žije – a to vše směrem k rozvoji a vyšší účinnosti. K uvedeným změnám dochází především na základě zkušeností, tj. výsledků předcházejících činností, které se transformují na systémy znalostí – na vědění. Jde přitom o zkušenost individuální nebo o přejímání a osvojování zkušenosti společenské (V. Kulič). b) Učení je získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života. Naučené je opakem *vrozeného* (J. Čáp). **2 Typologie učení.** Učení můžeme členit podle řady hledisek, např. podle typu procesů a činitelů, jichž se týká (senzorické, percepční, motorické, verbálně pojmové aj.); podle podílu vědomého záměru (záměrné, *bezděčné*); podle vnější formy a postupu (*vtiskování*), nápodobou, *habituací*, *klasickým podmiňováním*, *instrumentálním podmiňováním*, *latentní*, *učení řešením problémů*); podle nositele (lidské, elektronické); podle míry autoregulace (spontánní autoregulace, vědomá autoregulace, vnější řízení učitelem, vnější řízení počítačem aj.). ⇒ *autoregulace učení, edukace, edukační prostředí, vzdělávací proces* Lit.: Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Praha, Portál 2001; Kulič, V.: Psychologie řízeného učení. Praha, Academia 1992; Učení. In: Nakonečný, M.: Encyklopedie obecné psychologie. Praha, Academia 1997; Mareš, J.: Styly učení žáků a studentů. Praha, Portál 1998.

učení podporované počítačem Učení, do jehož průběhu vstupuje v různých funkcích počítač (angl. computer assisted learning, CAL). Od 60. let stále se rozšiřující typ učení, který zajímá pedagogy, psychology, pro-

gramátory, kybernetiky, lékaře, ergonomy. Počítač může plnit řadu funkcí: 1. nástroje pedagogicko-psychologické diagnostiky žáka; 2. informátora, konzultanta – banky dat; 3. examinátora – zkouší a hodnotí; 4. učební pomůcky – pomáhá při výpočtech, psaní a editování testů, nácviku programování; 5. simulátoru, trenážeru – procvičuje dovednosti a návyky v různých situacích, včetně extrémních; 6. nástroje přímého řízení celého procesu učení; 7. nástroje výzkumu procesu učení. ⇒ *nové technologie ve vzdělávání, SITES* Lit.: Čas. Journal of Computer Assisted Learning; Slavík, J., Novák, J.: Počítač jako pomocník učitele. Praha, Portál 1997; Počítače na základních a středních školách. Praha, ÚIV 2000.

učení praxí Učení, jehož těžištěm je získávání odborných i životních zkušeností, poznatků, dovedností, návyků, v kontextu reálné praxe. Učení praxí se odehrává na pracovištích blízkých reálným podmínkám (dílny, laboratoře) nebo častěji v přirozených pracovních podmínkách (stáže, praxe) anebo v reálném životě (řešení projektů s praktickým vyústěním). V pozadí učení praxí je pojetí, které říká: nutno zmenšit propast mezi školou a životem, zrušit atomizaci vědomí na izolované předměty, učit žáky jednání skutečným jednáním (nikoli výkladem o něm), nutno integrovat vědomosti, dovednosti a návyky do funkčního celku. ⇒ *činná škola, činnostní pojetí vyučování, pracovní škola*

učení řešením problémů Způsob učení, který využívá problémových situací, problémových úloh. Snaží se učení učinit pro žáky a studenty zajímavějším, neboť nestaví na standard-

které učitel jako jedinec uplatňuje ve vyučování. Učitel používá vyučovací styl ve většině situací pedagogického typu, pravděpodobně nezávisle na tématu, na třídě apod. Vyučovací styl vzniká z učitelových předpokladů pro pedagogickou činnost, rozvíjí se spolupůsobením vnějších a vnitřních faktorů. Vede k výsledkům určitého typu, ale zabraňuje dosažení výsledků jiných. Je relativně stabilní, obtížně se mění. **2** Typologie vyučovacích stylů se liší. Například Grasha rozlišuje pět stylů: expertní, formálně autoritativní, osobního vzoru, facilitující, delegující; Fenstermacher a Soltis rozlišují tři styly: manažerský, facilitativní, svobodně vzdělávací. $\Rightarrow$ *kompetence učitele, pedagogická dovednost, učitelovo pojetí výuky* Lit.: Mareš, J., Slavík, J., Svatoš, J., Švec, V.: Učitelovo pojetí výuky. Brno, CDVU MU 1996; Grasha, A.: Teaching with style. Pittsburg, Alliance, 1996; Fenstermacher, G. D., Soltis, J. F.: Vyučovací styly učitelů. Praha, Portál 2008.

vyučování 1 V běžném významu označuje celkově to, co se každodenně odehrává ve škol. třídách v průběhu *vyučovací hodiny*. **2** V didaktických teoriích znamená druh lidské činnosti spočívající v *interakci učitele a žáků*, jejímž základem je záměrné působení na žáky tak, aby u nich docházelo k *učení*. Vyučovací činnosti se vztahují především k *učivu* a k různým způsobům jeho didaktického zprostředkování učícím se subjektům, ale také k aktivitám označovaným souhrnně jako *skryté kurikulum*. Ve vyučovacích činnostech se významně promítají *vztahy učitel-žák a učitelovo pojetí výuky*. $\Rightarrow$ *edukace, edukační procesy, vyučovací metoda, vzdělávací proces* Lit.: Kal-

hous, Z., Obst, O. a kol.: Školní didaktika. Praha, Portál 2002; Skalková, J.: Obecná didaktika. Praha, Grada 2007.

vyučování v cizině Zvláštní způsob plnění povinné škol. docházky při dlouhodobém pobytu žáka v zahraničí. Realizuje se: 1. ve školách při zastupitelských úřadech; 2. v mezinárodních nebo místních školách; 3. individuální výukou. Ve 2. a 3. případě žák vykonává v ČR předepsané zkoušky. Lit.: Vyhláška č. 291/1991 Sb.

výuka 1 Termín označuje synonymicky totéž co *vyučování* v jeho běžném významu. **2** V teoriích obecné didaktiky se výuka objasňuje šřeji než samo vyučování – jako systém, který zahrnuje jak proces vyučování, tak především cíle výuky; obsah výuky; podmínky, determinanty a prostředky výuky; typy výuky; výsledky výuky. **3** Podle J. Maňáka je výuka definována takto: Hlavní forma vzdělávací činnosti, při níž učitel a žáci vstupují do určitých vztahů a jejímž cílem je dosahování stanovených cílů. **4** V teoriích „vědy o výuce“ (angl. instructional science) se výuka (resp. vyučování) chápe velmi obecně jako jakýkoli *edukační proces*, tj. situace, kdy se člověk něčemu učí prostřednictvím procesu organizovaného jiným člověkem nebo technickým zařízením. $\Rightarrow$ *učení, řízené učení, vzdělávací proces* Lit.: Maňák, J.: Nárys didaktiky. Brno, Masarykova univerzita 1994; Janík, T.: Školní vyučování. In: Průcha, J. (ed.): Pedagogická encyklopedie. Praha, Portál 2009.

výuka vedená tutorem $\rightarrow$ *tutorský systém*

výuková komunikace Komunikace, která probíhá při *výuce*. Odehrává se zprav. ve škol. třídě, ale také v laboratoři, dílně, tělocvičně. Obvykle se